

Čiekuru dārzos – ražas laiks

Priežu un egļu sēklu plantācijās sākusies ražas novākšana. Šogad čiekuri ieņākušies arī eglēm, kas ražo tikai reizi kādos septiņos gados.

ANITA JAUNBELZERE

Čiekuri nāk!

Akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" ("LVM") struktūrvienības "Sēklas un stādi" direktors Gunts Grandāns secina, ka šoziem egļu čiekuru ražu varot vērtēt kā vidēju. Lai tā būtu laba, nepieciešams lai jūnija otrajā pusē un jūlija sākumā gaisa vidējā temperatūra būtu virs 20 grādiem. Tiesa, šādi nosacījumi bijuši arī pirms diviem gadiem – 2013. gada vasarā, taču eglēm ziedējuši tikai vīrišķie ziedi, sievišķie acīmredzot bija cietuši janvāra stiprajā kailsalā. G. Grandāns: "Šogad ievāksim egļu sēklas, ar kurām mums pietiks diviem gadiem, bet priežu sēklu rezerve ir liela, un ar to pietiek gadiem desmit." Pirms gadiem trīsdesmit visas priežu sēklas tika iegūtas pirmās pakāpes sēklu plantācijās, taču šobrīd liela daļa sēklu nāk no otrās pakāpes plantācijām, kurās izcilāko koku labākie pēcnācēji atlasīti jau otrajā paaudzē.

Šobrīd sākušas strādāt visas trīs "LVM" čiekuru kaltes – Vijciemā, kur pamatā kalte tiek darbināta tāpēc, lai ēka saglabātos kā muzejs, Rendā, kur uzstādītas padomju laika iekārtas, un Kalsnavā, kas ir modernāka un jaudīgāka čiekuru kalte Latvijā. Gan egļu, gan priežu čiekuru lasīšanā šobrīd nodarbināti kādi piecpadsmit cilvēki, kas čiekurus lasa gan plantācijās, gan mežā no jau nožāģētiem eglēm. Čiekuru vācējs mēnesī varot nopelnīt kādus 600 eiro.

"LVM" Kalsnavas sēklkopības iecirkņa vadītājs Jānis Auziņš stāsta, ka egļu čiekurus var sākt vākt jau oktobrī, bet priežu – no

IVARA BUŠMANA FOTO

Jānis Auziņš, "LVM" Kalsnavas sēklkopības iecirkņa vadītājs, sabēris čiekurus kaltē, kur tie žāvējas 45 grādu temperatūrā.

vembrī, kad tie nav vairs tik mitri. Kalsnavas čiekurkaltē ik gadus nonāk līdz trim tonnām čiekuru. Process no čiekura līdz sēklai ir garš. Vispirms čiekurus attīra no piemaisījumiem – skujām un sīkiem zariņiem, tad saber kastēs un novieto noliktavā vēl pagatavoties. Tad tos saber elektriskā žāvētavā jeb kaltē, kur tie diennakti žāvējas 45 grādu temperatūrā. Pēc tam izņem no kaltes, samērcē un atkal ievieto kaltē un atkal diennakti žāvē.

Telpā, kur čiekuri žūst, spēcīgi smaržo pēc sveķiem, bet atveroties čiekuri sāk čiepstēt kā putniņi. Kad čiekuri atvērušies, tos saber speciālās kasetēs un krata, līdz izbirst sēklas. Sēkliņas viegli samitriņā un atspārno – lielā trumuli tās griežas, kamēr smalkie spārniņi nobirst. Tad tās vēti līdzīgi kā graudus – sēklas sabirst sietos, bet gruži tiek aizpūsti. Pēc tam glabā saldētavā minus piecu grādu temperatūrā. Dzintra Paegle, "LVM" Kalsnavas sēklkopības iecirk-

Sēkliņas atspārno – lielā trumuli tās griežas, kamēr smalkie spārniņi nobirst, stāsta Dzintra Paegle, "LVM" Kalsnavas sēklkopības iecirkņa vadītāja vietniece.

ņa vadītāja vietniece: "Pasaule nav daudz kompāniju, kas ražotu iekārtas meža koku sēklu iegūšanai. Iekārtas, ar kurām strādā Kalsnavā, deviņdesmitajos gados Zviedrijā iegūtas barterā – iemainītas pret trijām tonnām egļu sēklu."

No desmit spainiem jeb viena hektolitra čiekuru var iegūt puskilogra-

mu priežu vai 700 g egļu sēklu. Līdz 2000. gadam skuju koku sēklas mežsaimniekiem dalītas par brīvu, taču mūsdienās tā vairs nav un kilograms sēklu, atkarībā no dīdības, maksā 400 – 1600 eiro. Ja labi veicas, no viena kilograma sēklu var izaudzēt 100 000 stādīņu. Agrāk vienā gadā Latvijā,

atjaunojot izcirtumus, izlietoja līdz trim tonnām skuju koku sēklu, taču patlaban nepieciešami vien ap 600 kg. Tas tāpēc, ka senāk priedi sējuši arī mežā, bet koku stādaudzētavās sēklas sētas dobēs, un no kilograma sadīguši vien kādi 20 000 stādīņu.

Pirms gadiem pieciem bija skuju koku stādu de-

ficīts, taču patlaban valsts mežu apsaimniekotāji tos gan eksportē, gan pārdod privātajiem mežu īpašniekiem. Tos var pasūtīt arī internetveikalā. Pērkot 1000 stādus, atkarībā no to kvalitātes, vidēji būs jāmaksā kādi 150 eiro plus PVN.

Vērtīgo potenciālu neizmantojam pietiekami

Valsts mežos 52% izcirtumu tiek atjaunoti ar augstvērtīgu stādmateriālu, bet privātajos mežos tie ir tikai 17%, līdz ar to meža īpašnieki neizmanto to potenciālu, ko varētu dot selekcionēti koku stādi, jo tie augtu par 18 – 20% ātrāk un dotu vērtīgāku kokmateriālu. Dienvidzvidrijā mežu īpašnieki jau šodien 75% savu mežu atjauno, stādot selekcionētu materiālu. Meža zinātnieks Imants Baumanis, kurš ar priežu selekciju nodarbojas vairāk nekā pusgadsimtu, sola, ka nākotnē no selekcionēta materiāla stādīts priežu mežs izaudzis pa gabalu izskatītos pēc svītru koda. Viņš arī piebilst, ka selekcionāra darbs nemaz tik viegls nav – jāsmeklē izcilākie koki, tajos jāuzkāpj un jāsgriež potzari, tad jāņem ar potēšanu un jāgaida gari gadi, līdz būs redzami rezultāti. I. Baumanis: "Ar priedem ir sarežģītāk nekā ar ābelēm. Lai redzētu paveikto, vajadzīgi simt gadi. Taču tad, kad skatos uz jaunajām audzēm un zinu, ka tās būs ražīgākas, esmu laimīgs, ka neesmu savu dzīvi izšķīdis velti un man ir kam iesākt nodot."

Bet jaunās paaudzes meža zinātnieki priedes un egles pēta jau genomu līmenī. Pētniece Angelika Voronova stāsta, ka skuju kokiem genoms ir 7 – 8 reizes lielāks nekā cilvēkam. Mūsu meža zinātnieki, pētot priedes genomu, identificējuši jaunu elementu, kas tagad atrodams Starptautiskajā mobilo elementu datubāzē un nosaukts Silava – par godu LVMI "Silava".